

Peter von Steinitz

LEO Allah mahabba

God is liefde

ROMAN

DE BOOG

2022

Voor enkele andere uitgaven van
De Boog, zie laatste bladzijde.

Oorspronkelijke titel:

LEO – Allah mahabba

© Kißlegg: fe-medienverlags GmbH, 2016²

Voor de Nederlandse uitgave:

LEO – Allah mahabba. God is liefde

© Utrecht: Stichting De Boog, 2022

Vertaling uit het Duits:

Cor Mennen, pr.

Afbeelding op de voorkaft:

Bernd Schwarzer (2008-2015)

Terreuraanslagen in Efese (Huis van Maria)

en in New York 11 september 2001 (9/11)

(Hoofdstuk 'Tod am Abend', p. 394)

Collage: olieverf, papier, doek en spieraam

Contactadressen Stichting De Boog

Herenstraat 41	info@deboog.nl
3512 KB Utrecht	www.deboog.nl

ISBN 978-90-6257-127-7 NUR 285

INHOUDSOPGAVE

De handelende personen	9
Proloog	11
1. Reis naar Keulen.....	13
2. Het studentenhuus	26
3. De party	27
4. Leo schrijft aan zijn grootmoeder	30
5. Studie geneeskunde	33
6. Het antwoord van Anna	36
7. Leo schrijft opnieuw aan Anna	37
8. Elias Bendixen.....	38
9. Caroline	49
10. De minister	54
11. Tweede brief van Anna	71
12. De familie Dubois.....	72
13. De roeipartij	79
14. In het 'Kloostertje'	83
15. Het kind	88
16. Kerstmis.....	93
17. Hoe word je christen?	99
18. Tegenstand	107
19. Mozes	112
20. Conflict	114
21. Het telefoongesprek van mevrouw Von Palfy.....	119
22. Leren vliegen?	120
23. Onverwacht bezoek	127
24. Het gaat over godsdienst	134
25. Een onverwacht telefoontje.....	138
26. Philipp Strothmann.....	139
27. Mönchengladbach	148
28. Een merkwaardige droom	150

29. Een goede vriend	152
30. In het ministerie	160
31. De grote opheldering	190
32. De beide politieagenten	191
33. Plotseling afscheid	194
34. Christelijk.....	196
35. Catherine.....	198
36. Op een haar na	201
37. Musebrink heeft reisplannen	208
38. Mustafa	210
39. Het doopsel	212
40. “Kostbaar is in het oog van de Heer het sterven van zijn vromen”	216
41. Aan de Rijn	217
42. In Turkije.....	220
43. De jeugd van de wereld.....	222
44. De vrienden van Ibrahim	230
45. Weer in Keulen	235
46. Voortgaande dreiging.....	239
47. Uitnodiging naar Istanbul	240
48. Leo reist naar Turkije	242
49. De sjeik	247
50. Het doodseskader.....	252
51. En Antalya?	254
52. Afscheid van de Bosporus.....	255
53. In Nicomedië.....	261
54. Post voor Bendixen.....	265
55. Pantaleons vaderstad is niet wat het ooit was	269
56. De lange weg naar Konya	272
57. De droom.....	274
58. Mensen in het hotel	283
59. 10 september 2001.....	299
60. Meryem Ana Evi.....	307

61. Er staat iets te gebeuren.....	313
62. Dood in de avond.....	321
63. Nieuws.....	335
64. <i>Amor vincit omnia</i>	341
65. Op Melaten.....	343
Epiloog	347

PROLOOG

Op 11 februari 278 werd in Nicomedië, het huidige Izmit in Turkije, Pantaleon geboren als zoon van een heidense Bithyniër en een christelijke Griekse vrouw. Op jonge leeftijd besloot hij arts te worden, een beroep dat zijn vader al had uitgeoefend. Van hem leerde hij het grootste deel van de medische kunst, maar hij ging tegelijk ook naar de academie in zijn woonplaats. In die tijd werd Nicomedië naar de wil van keizer Diocletianus een van de vier hoofdsteden van het Romeinse Rijk.

Omdat de jonge arts zijn kunst uitstekend beheerste, trok hij de aandacht van de keizer en deze liet zich door hem behandelen.

Door een buitengewone ervaring met een kind dat door een slang was gebeten en genezen werd, vond Pantaleon het christelijk geloof.

Hij en de jonge christenvrouw Aurelia (Catharina) beleden consequent hun geloof.

Leo Pantalský wordt op 11 februari 1978 in Zdanice in Moravië geboren. Hij wordt niet gedoopt.

Hij gaat naar Keulen om geneeskunde te studeren. In een academisch ziekenhuis heeft hij een ervaring met een dood kind. Hierdoor krijgt zijn leven een nieuwe richting.

Leo, zijn medestudente Catherine en verschillende van zijn vrienden komen op de hedendaagse markt van levensbeschouwingen en godsdiensten voor dramatische uitdagingen te staan.

1. REIS NAAR KEULEN

Leo had geen kaartje, maar vond een comfortabele zitplaats in de sneltrein van Bratislava naar Keulen. Het was de laatste tijd behoorlijk snel gegaan sinds hij had besloten zijn geboortestad Bratislava te verlaten en naar het Westen te gaan. Waarom hij dit gedaan had, daarover wilde hij nu tijdens deze reis nog eens nadenken.

Eigenlijk was Bratislava niet zijn geboorteplaats. Geboren was hij op 11 februari 1978 in Zdanice, een onbeduidend plaatsje in Moravië. Maar door het beroep van zijn vader verhuisde het gezin naar de stad, om precies te zijn van de ene grotere stad naar de andere. Ze mochten echter maar twee jaar in Praag, de relatief prestigieuze hoofdstad, wonen. Vervolgens werden ze overgeplaatst naar Nitra en uiteindelijk naar Bratislava, waar ze na de val van de Berlijnse Muur een redelijk stabiele verblijfplaats hadden gevonden. Daar ging Leo, de enige zoon van zijn ouders, naar het gymnasium, een school die ondanks alle socialistische veranderingen vrij solide bleef. Er waren twee of drie goede leraren tegen wie Leo opkeek.

Toen het IJzeren Gordijn in 1989 viel, was Leo pas elf jaar oud. Natuurlijk kon hij niet meteen begrijpen welke veranderingen er aan de val van het communisme verbonden waren. In het begin was het er niet beter op geworden: zijn vader verloor zijn positie bij de staatsveiligheidsdienst. Daar was hij, hoewel geen tegenstander van de communistische ideologie, slechts een ondergeschikte ambtenaar geweest die de wreedheden van de communisten slechts gedeeltelijk had meege maakt, maar er niet medeverantwoordelijk voor was. Nu werd het hele apparaat niet geliquideerd, maar geherstructureerd, waarbij de kleintjes werden ontslagen, terwijl de hoofdverantwoordelijken hun positie onder een nieuwe naam behielden. Leo's vader vond door bemiddeling van een familielid een slecht betaald baantje bij de gemeente Bratislava.

"Mijn lieve Pavel, Tsjecho-Slowakije zal binnenkort uit elkaar vallen," zei het familielid op een dag, "en voor ons in Slowakije betekent dat niet noodzakelijkerwijs een verbetering van onze levensomstandigheden. Dus je mag blij zijn dat je in ieder geval deze baan hebt."

Leo's vader was gelukkig. Hij bezat een bijna stoïcijnse gelatenheid en kon zich niet voorstellen dat zijn vrouw en kind de omstandigheden niet accepteerden zoals hij dat deed.

Leo's moeder, Svetlana, had betere tijden gekend. Ze was een mooi meisje geweest. Hoe ze verliefd had kunnen worden op de knappe maar kleurloze Pavel was na bijna twintig jaar huwelijk onbegrijpelijk, maar nu was het onomkeerbaar. Echtscheiding kwam in hun kringen zelden voor en bracht te veel sociale nadelen met zich mee. Religieuze motieven speelden bij haar beslissing geen rol.

In Svetlana's ouderlijk huis was de situatie met betrekking tot religie om te beginnen verwarrend. Haar vader, Hermann Kossakov, kwam uit Transsylvanië, was van Duitse afkomst en protestants. Haar moeder, Anna, ook uit Roemenië, was orthodox en zeer vroom. Steeds weer ontstonden er ruzies, die nog hoger opliepen toen de vader dacht dat het christelijk geloof verenigbaar was met de ideeën van het socialisme, wat door de moeder heftig werd ontkend. Hoe meer Svetlana's vader zich tot het atheïstisch materialisme keerde, des te meer sloot haar moeder zich af in haar privé-vroomheid. Toen Svetlana na vier jaar werd geboren, was de sfeer zodanig verslechterd dat haar vader, die inmiddels een keiharde communist was geworden, haar doopsel ronduit verbood. "Het christendom heeft zijn tijd gehad," zei hij meer dan eens, "wat we nodig hebben is de nieuwe socialistische mens, die volledig vrij is van de oude achterhaalde ideeën." Anna, Svetlana's moeder, had toen al de handdoek in de ring gegooid. Het was voor haar trouwens erg moeilijk geweest jarenlang kinderloos te zijn gebleven.

Svetlana was dus praktisch zonder geloof opgegroeid. Haar moeder deed enkele schuchtere pogingen om met haar naar de kerk te gaan en met haar te bidden, maar gaf het op toen ze zag dat het kind vreemd genoeg geen interesse toonde in religieuze afbeeldingen en evenmin in bidden.

Zodoende trouwden Svetlana en Pavel later alleen nog maar burgerlijk. Daar het christelijk geloof voor Pavel geen enkele betekenis had, was het vanzelfsprekend dat de jonge Leo ook niet gedoopt werd. Maar hoe kreeg hij dan de naam Leo die in Tsjecho-Slowakije erg ongebruikelijk is?

Bij Svetlana's geïntimideerde moeder moet er een soort religieuze opleving hebben plaats gevonden. Nadat ze haar eens zo sterke geloof kleinmoedig tegenover haar man en dochter had verraden, want in al die jaren voelde zij haar teruggetrokken gedrag als verraad, zag ze een nieuwe kans toen haar kleinzoon werd geboren.

"Willen jullie het kind niet laten dopen?" Ze merkte meteen dat de

vraag – op die manier gesteld – hoogstwaarschijnlijk ontkennend zou worden beantwoord. Svetlana toonde zich inderdaad erg terughoudend, en haar man, Pavel, liet slechts een korte droge lach horen, waarmee de zaak voor hem was afgedaan.

“Maar het kind moet toch een naam hebben, zelfs als het niet gedoopt wordt”, zei de grootmoeder nogal beteuterd.

Pavel stelde nu de naam ‘Leonid’ voor, wat Svetlana helemaal geen leuke naam vond. Ze pleitte voor ‘John’, en dat vond Pavel een onnozele naam. En zo ontstond er een fikse ruzie waarvoor geen oplossing leek te zijn. Tenslotte zei Pavel: “Als oma haar zin niet krijgt met haar idee van de doop, laat haar dan tenminste beslissen over de naam.” Svetlana, die op was van de zenuwen, gaf zuchtend toe.

Nu zag haar moeder haar kans schoon en herinnerde zich vanuit haar Roemeens-orthodoxe kerk de patroonheilige van haar parochie in Boekarest, die ze altijd zeer vereerd had: de heilige Panteleimon. Ze zei de naam in zijn westerse versie: ‘Pantaleon’, die in het begin voor gelach zorgde bij Pavel en verbijstering bij Svetlana. Maar toen zei Pavel: “Een belofte is een belofte! Oké, maar de naam is te lang, we verkorten het tot Leo, en dat is het dan.” Zo zag Pavel zijn aanvankelijke wens voor een naam bijna vervuld, en daartegenover vond Svetlana dat je er met de beste wil van de wereld geen postuum eerbetoon aan de grote voorzitter Breznev meer in kon herkennen. Bovendien vond ze de naam Leo westers en dus chic klinken. Zo kwam de jongeman aan de naam van een oude martelaar van wie noch zijn ouders, noch hijzelf iets wisten.

Toen de trein de grens overstak en de douanecontroles deze keer snel verliepen, kwamen de herinneringen aan de laatste maanden en jaren in Leo naar boven.

Zijn schooltijd, vooral de laatste drie jaar, had intensief beslag op hem gelegd. En dat was niet te wijten aan een middelmatige intelligentie, maar vooral aan het feit dat je zelfs als scholier gedwongen werd een dubbelleven te leiden: naar buiten toe in overeenstemming met de staatsgodsdienst van het dialectisch en praktisch materialisme – waarin niemand echt geloofde, maar dat ook na de val van de Berlijnse Muur niet plotseling verdwenen was – en naar binnen toe het gezinsleven waarin men zich vrij kon gedragen zoals men was. Op dit laatste terrein ondervond hij echter aanzienlijke beperkingen. Sinds hij dertien, veertien jaar oud was, voelde Leo zich niet meer vanzelfsprekend

veilig in de schoot van de familie, zoals hij dat soms bij zijn vrienden zag. Zijn vader had enkele jaren tevoren zijn liefde voor de alcohol ontdekt, en dat leidde tot frequente irritaties. Hoe graag had de jongen de aandacht die hij miste bij zijn moeder gevonden, maar Svetlana was hard geworden. Ze hoefde niet te werken en had daarom te veel tijd om na te denken over het feit dat ze zo'n leven niet had verdiend. Na enkele jaren in Praag, waar ze nog vaak uitgingen en waar überhaupt meer gaande was, leek het leven in Bratislava haar saai. Haar man verwaarloosde haar. Bij haar zoon vond ze steeds minder toegang.

De enige persoon bij wie Leo zijn hart kon uitstorten, al was het maar af en toe, was zijn grootmoeder. Anna Kossakova was naar buiten toe een robuuste vrouw, maar van binnen was ze teder en bang voor mensen die zich sterk voordeden. Ze wist dat ze geen reden had om dat te doen, maar ze kon niet over haar eigen schaduw heen springen. Haar kleinzoon was haar liefde en de inhoud van haar leven en haar gebed. Toen hij een klein jongetje was, nestelde hij zich vaak tegen haar grote zachte wangen aan. Als ze zijn zwarte krulhaar streelde, voelde hij zich veilig en geborgen. Maar later, op zijn veertiende, en nog meer op zijn achttiende, ging deze tedere relatie verloren. Ja, hij moest welbewust vechten tegen een soms opkomend gevoel van superioriteit en zelfs van minachting. Hij hield nog steeds van haar, maar vond het erg dat hij niet met haar kon praten over een van zijn intellectuele kwesties. Slechts beetje bij beetje realiseerde hij zich dat haar taak een andere was: zij moest hem troost en warmte geven, en voor een diepere uitwisseling van ideeën waren er andere mensen. Men mag echter niet vergeten dat zijn grootmoeder, ondanks al haar beperkingen, vanaf zijn vroegste jeugd Duits met hem sprak, en dat met de grootste vanzelfsprekendheid. Leo's ouders zagen dit geamuseerd gebeuren als iets wat waarschijnlijk volkomen nutteloos was. Maar toen er later op de middelbare school Duitse lessen werden aangeboden, koos Leo voor dit vak en haalde uitstekende cijfers.

Al met al was hij een goede leerling. Zijn klasgenoten mochten hem, vereerden hem zelfs, omdat zijn evenwichtige, superieure natuur gepaard ging met een zeer elegante bescheidenheid. De meisjes vonden hem vooral om die reden aardig. Ilona, een klasgenoot uit de dertiende klas, heeft het eens in een notendop samengevat: "Hij is intelligent, heel knap en helemaal niet verwaand – geweldig!" Degenen die zijn hulp of advies zochten, werden nooit teleurgesteld.

Zijn schoolgenoten deden aan sport, maar niet systematisch en zonder

ambitie. Ze speelden voetbal op het schoolplein en af en toe in het stadion – als ze bij de club hoorden of ad hoc lid konden worden van de club – maar zonder veel enthousiasme. Leo had besloten om te gaan roeien, werd lid van de club Slovenský Veslářský Klub – Aušpic, kortweg SVK Bratislava, en was tevreden dat hij daarin niet alleen een excuus had waarmee hij de nu en dan opduikende barbecues van zich af kon houden, maar dat hij ook blij was om zijn fysieke kracht te zien toenemen. Roeien op de Donau – in een vier of zelfs van tijd tot tijd in een skiff – gaf hem altijd een diep gevoel van geluk. Het rustige glijden over het water, langs de beboste oevers van de Donau, gaf hem het onbewuste besef van harmonie met de natuur. Enkele keren gingen hij en zijn vrienden tijdens de zomervakantie roeitochten van meerdere dagen maken op de Mosoni-Donau, of zoals men in het Slowaaks zegt ‘Malý Dunaj’, een idyllische zijtak van de Donau, die zich tot in Hongarije uitstrekt. Later herinnerde hij zich dat zijn vader hem daar al eens eerder naartoe had gebracht, toen hij zeven jaar oud was, toen hij vanwege zijn werk in Komárno moest zijn. Hij was gefascineerd door het aantrekkelijke contrast tussen de mooie uiterwaarden en de gestage, soms vrij sterke stroming van het water. In zijn herinnering bleef de ‘Kleine Donau’ zijn kinderparadijs.

In het laatste jaar voor zijn *Matura*, zoals het eindexamen gymnasium hier nog werd genoemd net als in de tijd van de keizer, was Leo meer en meer betrokken geraakt bij sociaal-politieke kwesties die het gevolg waren van de transformatie van zijn vaderland tot een West-Europees land. Westerse ideeën en verworvenheden hadden in alle opzichten zijn belangstelling. Hij hield van de uitspraak van zijn geschiedenisleraar: “Wij Tsjechen en Slowaken behoren net zo goed tot het Westen als Duitsers of Oostenrijkers”, waaraan een medestudent toevoegde: “Precies, en Praag ligt geografisch gezien zelfs westelijker dan Wenen!”

Natuurlijk hadden veel mensen zich altijd al via de televisie geïnformeerd over het leven in westerse, of zoals het officieel werd genoemd, kapitalistische democratieën. Maar na de val van het communisme werd werkelijkheid wat tot dan toe alleen maar een droom was geweest. Ja, je kon er zelfs, als je dat wilde, zonder veel moeite zelf een kijkje gaan nemen.

“Ik ga in Wenen studeren nadat ik ben afgestudeerd aan de middelbare school”, zei Jan op een dag tegen zijn beste vriend. “Er is niets dat me hier houdt!” Andere klasgenoten waren niet zo radicaal en de

meesten dachten – al was het maar in theorie – dat je nu je eigen land moest opbouwen, nadat je gezien had dat het werken voor jezelf lonend was.

In het begin van de jaren negentig voelden veel mensen, vooral jongeren, de drang om de westerse cultuur, of beter gezegd die manier van leven, volledig op te zuigen. Men kon immers in de eigen media steeds weer horen dat het nu zaak was om zich aan de westerse levensstijl aan te passen. In tegenstelling tot buurland Polen, waar het katholieke geloof zo levendig was dat het een drijvende kracht voor politieke verandering kon zijn, was er in Tsjecho-Slowakije weinig religieuze grondslag, zodat het voor velen vanzelfsprekend was om al het eigene overboord te gooien om zich aan het Westen aan te passen en zo snel mogelijk lid te worden van de Europese Unie. Op 17 juli 1992 riep het Slowaakse parlement de onafhankelijkheid uit, wat het einde inluidde van de federatie met Tsjechië, en op 1 januari 1993 werd Slowakije een soevereine staat. Elf jaar later zou Slowakije toetreden tot de NAVO en later tot de Europese Unie.

Leo hield ervan om de politieke veranderingen met zijn klasgenoten te bespreken. Maar het ontbrak hun allemaal aan levenservaring om een idee te krijgen over wat de veranderingen voor hen zouden betekenen. In principe werd de val van het communisme toegejuicht, maar tegelijkertijd voelde ieder van hen dat er een vacuüm was ontstaan dat moest worden opgevuld.

Karol, een sportieve jongen die prat ging op zijn beheersing van de Engelse taal – wat waarschijnlijk maar in beperkte mate het geval was – kruigde de gesprekken, die altijd draaiden om 'het moderne leven', met Engelse uitdrukkingen. Ook de anderen vonden dat *trendy*.

"Ik denk dat het heel belangrijk is dat we onze oude bedompte sfeer achter ons laten. Alles is zo bekrompen en *narrow-minded* bij ons", zei Karol met de uitdrukking van een kenner, maar voegde er wel "kleingeestig" aan toe, voor het geval dat.

"Ja, je bedoelt wat ze in het Westen hebben bereikt met de Revolutie van 68, nietwaar? Dat was ook een echte bevrijding voor de westerlingen", zei Jan.

Elena, een anders nogal rustige schoolvriendin, mengde zich in het gesprek: "Maar dan moet je nog wel duidelijk maken wat voor soort bevrijding hier bedoeld wordt. Politiek gezien waren ze in Parijs of Frankfurt helemaal niet onvrij. Kan iemand mij vertellen waar ze zich van bevrijd hebben?"

Hier stokte het gesprek even. Karol vatte moed en zei: "Onder andere is er natuurlijk de *sexual revolution*, en in het algemeen ..."

Leo zei: "In dezelfde tijd is de pil uitgevonden, en sindsdien kan iedereen altijd veilig met iedereen ..."

"Met elke vrouw en elke man ...", vulde Jan aan.

"Nou, dat is toch geweldig." Jiri, die dit met een ietwat overdreven nadruk zei, was volgens de anderen waarschijnlijk degene met de minste ervaring op dit gebied.

"Maar toen kwam op een gegeven moment AIDS ertussen."

Elena overwon haar verlegenheid en zei heel beslist: "Nu is het genoeg! Alsof het in het leven altijd alleen maar over bedverhalen gaat!"

"Ze heeft gelijk", zei Leo. "De bevrijding die we allereerst nodig hebben is toch een heel andere: hoe komen we van die oude hardliners af? In het voormalige bedrijf van mijn vader (hij was bang om het woord staatsveiligheidsdienst te noemen) zijn de oude functionarissen er nog steeds of staan ze opnieuw aan de top. Ze noemen het nu gewoon anders."

"Nou, er komen binnenkort verkiezingen, al voor de tweede keer na de *political change*", zei Karol ter zake kundig.

"Met de markteconomie hebben we de kans dat het bruto nationaal product aanzienlijk zal toenemen." Jiri, een wat kleine jongen met stekeltjeshaar, die desondanks geen gebrek aan zelfvertrouwen had, kon ook op dit gebied meepraten, al was de betekenis van het woord bruto nationaal product hem niet tot in het kleinste detail duidelijk.

"Ja, maar hoe ziet de markteconomie eruit? Gaan we gewoon het kapitalisme van het Westen overnemen? Al hebben de communisten er zich altijd tegen verzet, het lijkt toch niet echt ideaal te zijn, ik bedoel bijvoorbeeld wat betreft de sociale rechtvaardigheid."

Leo zei: "Professor Mandlik had het laatst over de zogenaamde katholieke sociale leer. Kent iemand die? Dat zou destijds na de Tweede Wereldoorlog de basis zijn geweest voor de economische opkomst van West-Duitsland."

"Hoe dan ook, wat we hard nodig hebben is meer welvaart. Kijk maar naar de mensen in het Westen, hoe goed ze het hebben."

Iedereen was het hier mee eens, en ze gingen naar het volgende lesuur: scheikunde.

Leo keek uit het raam. Uit de luidspreker kwam de mededeling dat ze de stad München binnen een paar minuten zouden naderen. Terwijl de

jongeman tevoren met een tamelijk onverschillige blik naar zijn medereizigers en het landschap buiten had gekeken, maakte zich nu een zekere opwinding van hem meester. 'Dus dit is het Beloofde Land', dacht hij.

Opnieuw vroeg hij zich af of hij naar het Westen ging vanwege het vooruitzicht op een comfortabel leven. Misschien had dit een rol gespeeld in zijn nogal plotselinge beslissing, maar de belangrijkste reden was toch iets anders. Zijn ouderlijk huis was al lang geen echt thuis meer. De stad, de school, zelfs zijn vriendenkring – alles leek benauwend en zonder perspectief. Was het dan zucht naar avontuur? Alleen maar een verlangen naar verandering? Of gewoon de tijd om de benauwende haven te verlaten en de wijde uitgestrektheid van het leven in te gaan? Hij had van vrienden gehoord dat je in West-Duitsland, het legendarische land van de welvaart, kon gaan studeren wat hij in gedachten had: 'Je moet toch iets doen in je leven. Het zou bijvoorbeeld zinvol zijn om mensen in nood of zieke mensen te helpen.' Moest hij geneeskunde gaan studeren? Misschien, maar duidelijkheid zou hij waarschijnlijk pas ter plekke kunnen krijgen. Keulen als wensbestemming kwam niet op de eerste plaats bij hem op omdat hij daar een bijzonder goede universiteit verwachtte te vinden – ze waren min of meer allemaal hetzelfde in dit land – maar de naam van deze stad had iets enorm aantrekkelijks voor hem. De Dom van Keulen? De Rijnlandse manier van leven? De nabijheid van de meest uiteenlopende buurlanden, zoals Frankrijk, België of Nederland? Hij kon het niet zeggen. – Hij zou het wel zien.

Tegenover hem zat een goed geklede man, duidelijk een West-Duitser, die hem al enige tijd discreet maar aandachtig in de gaten hield.

"Dit is uw eerste keer in Duitsland", vroeg hij.

"Ja", zei Leo, maar hij bleef kortaf en gereserveerd, want hij moest onwillekeurig denken aan een ervaring die enkele van zijn klasgenooten recentelijk hadden gehad.

Een van hen, Anton, was op straat in Bratislava benaderd door een buitenlander die hem uitnodigde om vrijblijvend deel te nemen aan een fotosessie voor een Amerikaanse filmproductie. Hij gebruikte de uitdrukking *casting*, wat op zich al genoeg was om de onervaren jongen, die vaak naar programma's op de West-Duitse tv-zender Viva keek, in een nieuwe wereld van onbegrensde mogelijkheden te brengen. Het zag er allemaal vrij onschuldig uit, en Anton bracht de volgende keer twee vrienden mee. Maar toen beseften ze waar het om

ging en met welke bedoeling deze mensen uitgerkend op zoek waren naar goed uitziende, spontane jongelui voor hun, naar het bleek, immorele filmproducties. Anton wist snel weg te komen, maar zijn twee vrienden bleven daar en hadden er geen moeite mee, vooral omdat, zoals ze zeiden, "de kassa in orde was". Leo en zijn kameraden waren het niet helemaal eens over hoe ze deze zaak moesten beoordelen. Sommigen vonden het "helemaal verkeerd" om voor de camera dergelijke dingen te doen, terwijl anderen zeiden: "Waarom zou dit moreel verwerpelijk zijn, het doet toch niemand kwaad?" Meestal voegden ze er echter aan toe: "Maar zoiets zou ik niet doen."

Leo was zich vaag bewust van de noodzaak om op je hoede te zijn bij de omgang met de westerse cultuur (*Western Civ* zoals Jiri dit op zijn Amerikaans noemde). De heer tegenover hem boezemde hem weliswaar vertrouwen in, maar waar was hij op uit? Leo leek geen interesse te tonen, maar dacht toen: 'Deze man kan me misschien belangrijke informatie geven.' En omdat hij toch al niet al te voorzichtig was, stelde hij zelf een vraag: "Bent u naar de beurs in Praag geweest?" "Ja, en het was erg verhelderend. Het is mooi om te zien dat dit land zo snel na de ommekeer van de grond komt! – Komt u uit Praag?"

Leo zei nee. "Zoals u ongetwijfeld weet, is Slowakije al vier jaar een onafhankelijke staat. Ik kom uit Bratislava, of zoals u het noemt, Pressburg."

"Een heel mooi land, Slowakije. Ik heb gisteren nog een klein uitstapje naar de Hoge Tatra gemaakt. Het is goed dat de kunstmatige deling van Europa voorbij is en dat je zonder problemen al die geweldige landen kunt bezoeken!"

De goeie man ziet het waarschijnlijk alleen vanuit zijn toeristisch oogpunt, dacht Leo. De man leek iets dergelijks aan te voelen, want hij zei meteen: "En wat prettig dat jullie nu de burgerlijke vrijheden terugkrijgen die wij sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog hebben mogen genieten!", waarop Leo alleen maar instemmend kon knikken.

"Sta me toe om me aan u voor te stellen", zei de vreemdeling, en Leo was verbaasd dat hij hem bijna als zijn gelijke behandelde. Dat was hij in zijn vaderland niet gewend. "Mijn naam is Marcel Dubois," zei hij in accentloos Duits, "ik ben geboren in Frankrijk, maar ik woon al tien jaar in Duitsland, in Keulen", voegde hij eraan toe.

"Mijn naam is Leo Pantalický. Pas vier weken geleden ben ik afgestudeerd aan de middelbare school en nu wil ik in Duitsland gaan studeren."

“Maar u spreekt goed Duits, hebt u dat op school geleerd?”

“Ja, ook, maar tevoren heeft mijn grootmoeder het me geleerd, hoewel ze uit Roemenië komt.”

Leo vertelde wat meer details over zijn familie en zijn school. Meneer Dubois leek erg geïnteresseerd, maar zonder een opdringerige indruk te maken. Hij was blij te horen dat er een kamer in een studentenhuus op de aspirant-student wachtte.

Na enige tijd, toen ook de omstandigheden van de heer Dubois enigszins waren besproken – hij was getrouwd, had een dochter van achttien jaar en twee kleinere jongens – stokte het gesprek voorlopig. De heer Dubois sliep een tijdje, terwijl Leo zich in een niet meer actuele stadsgids van Keulen verdiepte.

In Mannheim kwam de plaats schuin tegenover vrij, en een heel oude man die hier was ingestapt nam haar meteen in.

Leo keek hem onopvallend aan. Hij was niet ongewoon gekleed, maar hij maakte om een andere reden een bijzondere indruk op zijn medepassagiers (naast Leo en meneer Dubois was er nog een vrouw van middelbare leeftijd met een ongeveer vijfjarig kind in de coupé). De nieuwe passagier leek zo buitengewoon, vond Leo althans, want aan de ene kant zag hij er erg oud uit – hij moet de tachtig ver gepasseerd zijn – maar aan de andere kant had hij iets verbazingwekkend jeugdigs over zich. Hij had dik haar dat zo wit was dat het bijna blond leek. Hij bewoog zich zonder de fragiliteit die dikwijls bij een dergelijke leeftijd hoort, hij gebaarde levendig en was duidelijk van plan zijn medereizigers bij het ene of het andere gesprek te betrekken. Omdat de moeder en het kind een slaperige indruk maakten, was Leo al snel de verhoopte gesprekspartner. ‘Hij zal me zo dadelijk vragen waar ik vandaan kom’, dacht de jongeman.

De oude man keek hem met een doordringende, maar zeker niet met een koude blik aan. ‘Het is bijna alsof hij in mijn binnenste kijkt’, dacht hij.

“Wat vindt u van homeopathie?” vroeg hij plotseling. ‘Oho,’ dacht Leo, ‘dat onderwerp interesseert me’ en zei: “Ik wil er graag meer over weten, want ik ben van plan om volgend semester in Keulen geneeskunde te gaan studeren. Maar wat ik erover gehoord heb, is toch enigszins tegenstrijdig.”

“Je kunt dit niet benaderen met alleen de middelen van het gewone gezonde verstand. Dan zou je heel snel tot de conclusie komen dat het onwetenschappelijk en dubieus is. Want hoe kan een dertig- of zelfs

vijftigvoudige verdunning van een stof effect hebben? Wat dan weer wél voor de zaak spreekt – en dit mag je niet negeren – is het puur pragmatische besef dat het werkt.”

Leo was opgetogen: “Ja, maar hoe verklaart u het effect? Ik ken ook een of twee zeer serieuze mensen die zweren bij de homeopathie.”

“Sta me toe mezelf voor te stellen. Mijn naam is Elias Bendixen. Ik kom uit Noorwegen, maar woon al tientallen jaren in Bonn. Dus, jongeman, het effect, dat er naar de maatstaven van de natuurwetenschappen niet kan zijn, heeft te maken met het feit dat de mens niet alleen is wat je ziet. Met andere woorden, de mens heeft een materieel lichaam, als het ware gemaakt van grove, tastbare materie. Maar men moet wel degelijk rekening houden met wat er nog meer aan hem of in hem zit – mogelijk een stof die ons vandaag de dag nog onbekend is. Ik bedoel niet eens de ziel van de mens, die in de zogenaamde onbevooroordeelde natuurwetenschap evenzeer wordt genegeerd als men God negeert.”

De jeugdige oude man wachtte op het effect van zijn woorden. Maar dat gebeurde niet, want de conducteur maakte de deur van de coupé open en vroeg om de kaartjes. Het half-slapende kind begon te zeuren, en zijn moeder mompelde iets om het te sussen. De heer Bendixen gebruikte de ontmoeting met de spoorwegbeambte om naar een treinverbinding te vragen. Maar het gesprek, dat volgens Leo zo interessant was begonnen, wilde daarna niet echt meer op gang komen, want nu was ook monsieur Dubois wakker geworden en hij keek verbaasd naar de nieuwe medereiziger.

Leo wist niet zeker wat hij van meneer Bendixen moest denken. Was hij een charlatan, een genie, een expert in een of andere onbekende geesteswetenschap?

De vreemde Noor oefende, dat moest Leo toegeven, ondanks de nog maar recente kennismaking, een zekere fascinatie op hem uit, waaraan ook zijn merkwaardig zangerige manier van spreken bijdroeg. Het viel hem op dat zelfs meneer Dubois, die een paar zinnen met hem had gewisseld, een beetje onder de indruk was.

“U moet, monsieur, eens wat meer aan uw lever denken”, zei de vreemdeling na een korte blik in de ogen van de Fransman. De heer Dubois wilde in eerste instantie zijn verbazing uitspreken over deze alleszins onverwachte ‘diagnose’. “Sta me toe ...” het lag op het puntje van zijn tong. Maar Bendixen voegde een lange reeks verklaringen toe die een einde maakten aan elke weerstand, al was het maar omdat de

heer Dubois al langer wist dat er iets mis was met zijn lever. De gang naar de dokter had hij steeds maar uitgesteld.

Toen ontstond er een korte pauze in het gesprek, omdat meneer Bendixen het gangpad op liep.

Terwijl Leo en meneer Dubois, ieder voor zich, nadachten over de verrassingen die de vreemdeling voor hen in petto had, nam deze weer in de coupé plaats en haalde een boek uit zijn reistas.

“Gelooft u in God?” Deze keer waren ze allebei niet meer verbaasd.

Meneer Dubois zei spontaan “Ja, natuurlijk”, terwijl Leo zweeg.

“Nou?” Elias Bendixen keek hem vragend, maar tegelijkertijd eindeloos vriendelijk aan, zodat Leo ook op dit onderwerp, wat niet minder onverwacht was dan het vorige, inging. Hij lachte verlegen: “Ik geef toe, ik weet het zelf nog niet. In het huis van mijn ouders werd nooit over religie gesproken. Maar mijn grootmoeder Anna vertelde me af en toe over de hemelse Vader. Maar toen ik ouder werd, is dat op de achtergrond geraakt. Ik denk dat de mens vrijer is als hij zich niet langer druk maakt over de vraag naar God.”

“Dat is een misvatting, jonge vriend! Kijk eens hier, in het Evangelie staat iets belangrijks over vrijheid: ‘De waarheid zal u vrij maken.’ Maar ik ben blij te zien dat u duidelijk een hoge dunk van vrijheid hebt.”

“Goed, maar wat is de waarheid?”

“Nu zitten we al in het midden van het gesprek. Maar u bent niet in goed gezelschap met uw vraag. Een zekere Pilatus stelde precies deze vraag, het antwoord dat hij kreeg was verrassend, maar ik vrees dat hij het niet begreep.”

Leo had eigenlijk niet echt zin in een religieus gesprek, maar hij kon het niet laten om te vragen: “Wie was Pilatus, en aan wie stelde hij deze vraag, en hoe liep deze zaak af?”

“Jezus Christus – bekend? – staat voor de rechter, Pontius Pilatus. Hij wordt ten onrechte beschuldigd en vertelt de Romeinse landvoogd dat hij getuigt van de waarheid ... en die stelt dan de vraag: “Wat is waarheid?”

“En, wat is dan het antwoord?” Leo merkte dat het gesprek hem begon te interesseren; misschien niet in de eerste plaats vanwege het onderwerp, maar eerder vanwege de ongewone gesprekspartner.

“Het antwoord is eigenlijk verbazingwekkend, want hij zegt: ‘Ik ben de weg, de waarheid en het leven.’ Let wel, hij zegt niet ‘Ik heb de waarheid.’ Hoe ellendig hij zich ook mag voelen voor Pilatus (na een

hele nacht van marteling en spot), hij zegt deze woorden zo majestueus dat Pilatus zijn veroordeling wilde voorkomen. Of hij begrepen heeft wie hij voor zich had en waarom Christus 'de waarheid' is, is onwaarschijnlijk. En omdat hij niet vastbesloten genoeg is om het goede te willen doen, kan hij niet op tegen de opgezweepte meute."

"Dus u bedoelt dat er echt een absolute waarheid is? Ik heb altijd gehoord dat alles relatief is en dat de waarheid min of meer de mening van de meerderheid is, of dat in wetenschappelijk onderzoek de laatste bevindingen altijd de waarheid zijn, maar tien jaar later weer onderuitgehaald kunnen worden."

"Als we nog tijd hadden, zou ik u willen bewijzen dat de ellende van de huidige samenleving – zowel in het Oosten als in het Westen – uiteindelijk hieruit voortkomt: uit de dictatuur van het relativisme. Veel dingen zijn inderdaad relatief, maar iets anders ook niet. En dat andere is God. Hij bestaat niet omdat veel mensen in hem geloven. Hij is absoluut, en hij zou nog steeds bestaan, zelfs als niemand in hem geloofde."

Leo merkte dat hij niet de intellectuele bagage had voor een dergelijk gesprek. Toen Bendixen er uiteindelijk aan toevoegde dat God niet alleen de waarheid maar ook de liefde is, vond hij het woord heel mooi, maar hij kon het niet in zijn denken inpassen.

De oude man leek dit op te merken en zei ineens "Dat is genoeg voor vandaag", zonder dat het duidelijk werd wanneer en waar het dan door zou gaan.

"U gaat in Keulen studeren? Bezoek me in Bonn, dat is niet ver weg. Rochusstraße 1."

De treinreis was korter geweest dan gedacht en de trein bereikte dan ook even later het centraal station van Bonn. Elias Bendixen nam hartelijk afscheid van alle passagiers en verliet met veerkrachtige tred de coupé. Iedereen had de indruk dat ze een ongewoon, maar ongelooflijk vriendelijk iemand hadden ontmoet. Leo onthield het adres en besloot de mysterieuze man ooit nog eens op te zoeken.

Minder dan twintig minuten later bereikte de trein zijn bestemming, Keulen. Meneer Dubois, die sneller van de ongewone indruk was gekomen dan de jongeman, zei: "Leo – mag ik u zo aanspreken? – als u zich in Keulen hebt gesetteld, moet u ons absoluut een keer komen bezoeken." Hij gaf hem een visitekaartje met een adres in Lindenthal, en Leo zei vriendelijk dat hij graag op de uitnodiging inging. "Maar

bel alsjeblieft eerst” zei zijn vriendelijke reisgenoot toen hij vertrok en hij verdween snel in de menigte op het perron.

2. HET STUDENTENHUIS

Het studentenhuus lag relatief dicht bij de universiteit, ongeveer een kwartier te voet. Het was ook niet ver van het stadscentrum. Er was natuurlijk een tram, maar als het nodig was, kon men in ongeveer een half uurtje te voet op de Neumarkt komen.

Een van de eerste bezoeken aan de stad was de Dom van Keulen, die, zoals hij had verwacht, grote indruk op hem maakte. Een oudere medestudent, een medebewoner van het studentenhuus, die hem bij zijn eerste bezoek aan de stad had uitgenodigd, sprak over de prachtige twaalf romaanse kerken, die pas veertig jaar na het einde van de oorlog waren herbouwd. De Tweede Wereldoorlog was voor mensen van zijn generatie erg ver weg, maar toen hij in een museum in Keulen foto's zag van een in de oorlog volledig verwoeste stad, voelde hij zich geschokt. Leo had een gevoelig hart. Mensen die het moeilijk hadden – lichamelijk of geestelijk – maakten op hem altijd een buitengewone indruk.

Tegelijkertijd was hij verbaasd over de tekenen van algemene welvaart die overal te zien waren. 'Je ziet dat het goed gaat met de mensen, en niet pas sinds gisteren', dacht hij zonder jaloezie. Tegelijkertijd constateerde hij: 'Maar de meeste mensen zien er toch niet erg tevreden uit.'

Direct de tweede dag ging hij naar de universiteit om zich in te schrijven aan de medische faculteit. Na een korte aarzeling had hij uiteindelijk tot deze studie besloten. Enkele maanden geleden had hij uit nieuwsgierigheid de Comenius Universiteit in Bratislava bezocht. "Maar dit hier is iets heel anders", zei hij tegen een medestudent die bij hem in de rij van de aanmelders stond. Onbevangen, zonder de voorzichtigheid die hij zich voorgenomen had, vertelde hij de jongeman, die duidelijk uit de buurt kwam, wie hij was, waar hij vandaan kwam en wat zijn studieplannen waren. "Bratislava is bijna een dorp in vergelijking met Keulen," voegde hij eraan toe, "het heeft niet eens een half miljoen inwoners."

"Kom je uit Keulen?" vroeg hij toen aan zijn gesprekspartner.